

Matyikó Sebestyén József

KINEK ÍRTA A „JÓ NAP MONDÁS, FOKRA” ÉS A „SZÁNTÓDI TUS” CÍMŰ VERSEIT PÁLÓCZI HORVÁTH ÁDÁM?

Ismeretes, hogy a korszak, amelyben Horváth Ádám élt és működött, az előtte évszázadokon át idegenségbe kényszerült sziget-műveltség megszűnése és a XVIII. század vége felé kialakuló „üzenetváltások” előkészítője volt. A XIX. század második fele pedig már a „porából megéledt” gazdag magyar kultúra létrejöttének az időszaka.

Az első „idegdúcok” és kapcsolatépítők különös vándorok; a költők voltak! Kazinczy, mint ismert író, kocsin járta be az országot, amelyet először levelezésével kezdett sajátos kulturális hálózattá szervezni. Csokonai gyalogszerrel indult vándorútjaira. Horváth Adám mindkettőjüket megelőzte az országjárásban: útja a Felvidékről Debrecenen, Veszprémen át vezetett Somogyba, Szántódpusztára.

A debreceni tudós, Havani István professzor, egykori, kedvelt, jó matematikus diákja, az 1780-as évektől mintegy tíz esztendőn át bérelte a szántódi birtokot. Télen-nyáron koránkelt, hogy - gazdasági ügyei mellett - jusson ideje leülni íróasztalához is.

Szántódon, „Remete-házá”-ban szorgalmasan írta munkáit prózában, versben, dalban. *Id. Ráday Gedeonhoz, Széchényi Ferenchez, Baráti Szabó Dávidhoz, Révaihoz, Kazinczyhoz* küldött leveleinek zömét Szántódon keletzte. A Balaton-mellék társaságának kedvence, a „vidéki irodalom e centrumában” - miként Piller Dezső találóan fogalmazta meg -, a kifogyhatatlan rögtönző poéta, verseihez hamar talált dallamot: régit, újat vagy népit. (Külön tanulmányt igényelne annak felsorolása, hogy mi az, amit Horváth Szántódon alkotott, kiket keresett fel levélben, s kik azok, akiket barátainak nevezett - mint erről Péterffy Ida a Szántódi Füzetekben megjelent tanulmányai is tanúskodnak). Horváth Ádám siófoki kapcsolatai és kultúrhistoriai emlékei ma még szinte ismeretlenek!

Kézenfekvő, hogy felhívjuk a figyelmet Katona Imre siófoki plébános /1776-1814/ személyére, aki a költő barátja volt.

Katona Imre, mint feljegyezték róla, Siófokon 1790-ben megszervezte a kápláni állást és a plébániának szólót adományozott. Katona 1747. október 10-én született a Sopron megyei Bón, szülei Katona Ferenc és Rozmán Erzsébet voltak. A filozófiát két évig Győrött, a teológiát három évig Veszprémben tanulta és annak egész anyagából nyilvánosan vitatkozott. A szemináriumba 1769-ben vették fel, 22 éves korában. Koller Ignác püspök szentelte pappá, 1772-ben. Előbb káplán Kislődön, 1772-től, majd 1775-től plébános Siófokon. (Nagybátyja Katona József veszprémi kanonok volt, akinek hagyatékából építtette föl a veszprémi káptalan kilíri templomát /1801-1804/.)

A jó dalos Horváth Ádám, a „dühös táncos”-nak átítult poéta szívesen látott vendég volt Siófokon. Kortársi feljegyzések szerint: „Ha egyszer elkezdte gyönyörű dalait énekelni, óráig sem fogyott ki belőlük”. Sok „legalább száz esztendő” éneket ismert. Közülük többet Szántódon jegyzett le, ahol nyári estéken gyakorta énekelte a somogyi

paraszt „lyánkák”-tól ismert: „Hányat terem a mogyoró? Haj lilium”... kezdetű tréfás népdalt is. A borral telt poharak kocintása mellett sok mulató-nótára adódott alkalom. Maga is költött szöveget, dallamot, s mindkettőt együtt is.

Pálóczi gyűjteményében az „Ötödfélszáz Énekek” - ben van két dal - (a 185. számú „Jó nap mondás, Fokra” és a 331., a „Szántódi tus” című), - amelyek eredetileg egy alkalomra készültek. Mindkettőt „Fok”-ra (ez volt Siófok régi neve) küldte Horváth 1788. november 5-ére, Imrenapi köszöntésül, Katona Imrénék. A Szántódon írt Fokra küldött dalos köszöntő, „a nagy tónak habzó partjánál” zajló akkori életet tükrözi, képzeletében ideköltözteti az antik mitológia alakjait.

Horváth „borívó dalának”, nótájának láttán ne gondoljuk, hogy afféle korhelyköltő volt. Ezt maga cáfolja Kazinczyhoz Szántódról 1789. május 13-án írt levelében: „... én ugyan ittasan, sem harczról, sem másról tsak alig tudnék énekelni”.

Horváth Siófokon is írt verset, amely röplapon jelent meg a nyomda feltűntetése nélkül: „Békesség Angyala köszöntésire Sümeghi Bandériumnak feleletye Siófok 16 ta Juni. MDCC. LXXX..” azaz: Siófok, 1790. június 16. felirattal. A rögtönzött vers akkor íródott, midőn a somogyi koronaőrző sereget Siófokon Nagy Ferenc veszprémi kanonok vendégül látta, s tisztelete jeléül nyomtatott Deák-verseket osztogatott a vendégeknek, melyre a sereg nevében Pálóczi Horváth Ádám írt feleletet. Horváth költészetének becses darabja ez a Siófokon írt alkalmi vers is.

Horváth Ádám említett munkái Katona Imre személynél keresztül kötődtek Siófokhoz, jelezve annak irodalmi tájékozottságát, tanult voltát és ami a mi szempontunkból fontos: művelődési célkitűzéseit is. Katona a nép művelődésével, az iskolaüggyel sokat foglalkozó ember volt. Plébánossága alatt a siófoki iskolaügy nagyobb lendületet vett. Az egykori jóbarát 1814. március 28-án hunyt el, s a siófoki régi, majd később az új temető nyitásakor a papok parcellájába helyezték földi maradványait.

Gyermekkoromban jártam Szántódpusztán abban az épületben, amelyet a népi emlékezet Horváth Ádám lakhelyének mondott. „Kastély”-nak csupán a nép nevezhette. Kazinczy lába nyomát őrzi e táj, akit egykori őseim hoztak át révhajón a pusztára. Már akkor ugyanaz a meghitt és mégis küzdelmes együttlét volt a természettel, s megható műveltség-szomj a vidék elhagyatottságában.

Aki napjainkban is járja Somogy megye falvait, Amérheti csak meg igazán, milyen igényesség, mily bátran „héjjázó” lélek kellett ahhoz, hogy az istenhátamögötti vidéken, görbekátyús utakkal átszelt vad berkek, erdők mélyén is fölvirágoztassa a kiművelt emberfők kis magyar szigeteit, amelyeken gyökeret eresztett és tovább élt, az európai sugalmakra visszhangzó hazai műveltség!